

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Манол Рибов

Югозападен университет „Неофит Рилски” – Благоевград

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен **доктор** в професионално направление 3.9. Туризм по научната специалност „Икономика и управление (Туризм)” в ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград.

Автор на дисертационния труд: Любов Кирилова Иванова

Тема на дисертационния труд: Винен туризм

Основание за представяне на рецензията: Заповед № 1400/27.05.2014 г. на Ректора на в ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград.

1. Информация за докторанта

Любов Иванова е родена на 22 октомври 1970 г. в гр. Благоевград. Средното си образование завършва в НХГ „Св. Св. Кирил и Методий“ – гр. Благоевград с разширено преподаване на руски и английски език през 1988 г. В периода 1988 – 1992 г. се обучава в Институт за международен туризм „Алеко Константинов“ – гр. Бургас. По-късно, във времето от 1996 г. до 2008 г. последователно придобива магистърска степен по „Приложна лингвистика“ и бакалавърска степен по специалност „Туризм“ в Югозападния университет. Специализирала е в Кралство Испания, в Университета в Саламанка през 2004 г.

Любов Иванова има над 20 години преподавателски стаж в сферата на средното и висшето образование по чуждоезиково обучение. От 2006 г. е преподавател в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Също така, работи в сферата на туризма с професионалната си квалификация като екскурзовод. Има и активна проектна дейност, както в рамките на Югозападния университет, така и към Министерството на икономиката и енергетиката и външно министерство на Република България.

Любов Иванова е зачислена като докторант на самостоятелна форма на подготовка. Обучава се по докторантска програма към катедра „Туризъм” на Стопанския факултет при Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград по научната специалност „Икономика и управление” (Туризъм), съгласно заповед № 703/01.04.2010 г. на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“. Периодът на обучение на докторанта обхваща времеви интервал от 23.03.2010 г. до 23.03.2013 г. със срок на удължение до 23.09.2013 г. Отчислена е с право на защита на 22.09.2013 г.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

2.1. Оценка на структурата и обема

Представеният за оценка дисертационен труд е съставен от три глави, увод и заключение, използвана литература и приложения. В **увода** докторантът е обосновал актуалността и значимостта на темата и е определил целта, обекта, предмета, задачите, изследователската теза, методите и ограниченията. В **трите глави** на дисертационния труд последователно са изследвани теоретичните и методологическите въпроси и са изведени насоките за устойчиво развитие на винения туризъм в България чрез моделиране на управлението му. В **заключението** докторантът обобщава своите виждания за особеностите на този вид туризъм и е дал препоръки за подобряване на някои от неговите елементи във връзка с постигането на устойчивост.

Считам, че тази **структура** осигурява необходимото органическо единство на компонентите на дисертационния труд в тяхната логическа взаимна връзка, обусловеност, целенасоченост и определеност. С нея се определят връзките и отношенията на включените в дисертационния труд понятия и съждения, използвани за извеждане на една или друга закономерност и обосноваването на едно или друго твърдение.

Дисертационният труд е изготвен в **обем** от 307 страници компютърно набран текст. От тях 266 страници представляват основен текст, 9 страници са списък на използваната и цитираната литература, а останалите 21 страници са приложения. По моя преценка този обем е достатъчен, за да бъдат изложени теоретичните, методологическите и приложните въпроси на проведеното от докторанта изследване. Възприетият от него обем му е дал възможност да систематизира и изложи познанията си в изследваната област и да изгради съдържанието на дисертационния труд, прилагайки подходящи за целта средства на научното изследване.

2.2. Оценка на актуалността на темата.

Актуалността на избраната тема се обяснява с факта, че винения туризъм все повече се налага като една от предпочитаните от туристите форми на алтернативен туризъм. Към неговото развитие интерес проявяват мениджъри и бизнесмени от много страни, райони и места, които могат да съчетаят в привлекателни за туристите дестинация и продуктово предложение виното, което произвеждат, със свързаните с него или допълващи го туристически атракции.

Докторантът си е поставил за **цел** да проучи и анализира теорията за винения туризъм, добрите практики и конкретния български опит, и на тази основа да се разкрият практико-приложните възможности за устойчиво управление на този вид туризъм в Югозападна България - винена дестинация „Долината на река Струма“. Формулирана по този начин, целта характеризира конкретната предметна насоченост на изследователския процес и определя начините на изследване на този процес.

Задачите, които си поставя докторанта, за да постигне така поставената цел са формулирани по следния начин:

1. Проучване състоянието, развитието и тенденциите на винения туризъм;
2. Изясняване на специфичния понятиен апарат във връзка с винения туризъм;
3. Дефиниране на винена дестинация в България на фона на международните тенденции на развитие;
4. Установяване на потребителските нагласи при практикуване на винен туризъм;
5. Избор на модел за развитие на винен туризъм в Югозападна България, съответстващ на унаследените традиции в производство на грозде и вино.

Дефинирани по този начин, задачите отразяват основните аспекти на изследването, чието осъществяване чрез вътрешно присъщите им дейности позволява да се постигне целта на дисертационния труд.

2.3. Оценка на обекта, предмета и основната теза.

Обект на изследването в дисертационния труд е винения туризъм като алтернативна и устойчива форма на туризъм, стимулираща икономическата активност в крайградските и селски райони и способстваща за подобряването на условията на живот. **Предмет** на това изследване е организацията и управлението на винения туризъм и винените дестинации. Докторантът се е ориентирал към обект, който може

да се разглежда като процес, порождащ проблемни ситуации. Той правилно е избрал за предмет на изследването управлението на винения туризъм, което е в границите на обекта на изследване. По този начин обектът и предметът на изследването като категории на научния процес се съотнасят помежду си така, както общото към частното.

Според възприетата от докторанта **изследователска теза**, устойчивото управление на дестинацията за винен туризъм е способът за синхронизиране на икономическия просперитет и съхраняването на унаследените традиции в производство на грозде и вино. Докторантът правилно е определил изследователска теза. С нея е дефиниран изходния замисъл на изследването, който се поддържа и доказва в дисертационния труд, потвърден с резултатите от проведеното проучване.

2.4. Оценка на методическия инструментариум.

За постигане на поставените цели докторантът е използвал методите на анализ и синтез, описание, диагностика и моделиране, анкетни проучвания и експертни оценки. Разглеждан като мисловна технология за научно познание или преобразуване на действителността, този инструментариум включва още преглед на литературни източници по проблематиката на дисертационния труд, ситуационен анализ и анализ на резултати от проведени проучвания, лични наблюдения и експертни оценки от областта на винения туризъм и неговото управление.

В дисертационния труд са използвани както първични, така и вторични данни. Събирането на първичната информация е резултат от прилагането на количествени и качествени техники като наблюдение и директна комуникация. Събраната информация е интерпретирана при използване на методите на анализ и синтез, дескрипция и диагностика.

Може да се приеме, че приложения от докторанта методически инструментариум е подходящ за особеностите на обекта и предмета на изследването, за равнището на развитие на съвременната методология и нейната приложимост за целите и задачите на изследването и възможностите за неговото провеждане.

2.5. Оценка на осведомеността на докторанта по проблематиката.

Ползваният от докторанта **библиографски апарат** е съставен от 144 заглавия на специализирана литература, 22 интернет източника и 6 специализирани списания. От

литературните източници 34 са на кирилица. Останалите 110 литературни източници са на латиница, включващи предимно литература на английски и испански език. Литературните източници са подредени по азбучен ред на фамилията на автора, като първо е посочена литература на кирилица, а след това на латиница. Цитиранията са представени под черта и в отделен списък, приложен в края на дисертационния труд. В него преобладават публикации от последните 10-15 години.

От подбора на библиографския апарат и начина на боравене с него проличава доброто познаване от докторанта на литературата и научните постижения в областта на винения туризъм, неговата способност да систематизира и критично да осмисля съществуващите научни тези и да заеме аргументирана позиция по всяка една от тях.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Постигнатите от докторанта научни и научно-приложни резултати са от теоретично, методологическо и приложно естество. Те са свързани с управлението на винения туризъм, определен като устойчив вид туризъм и алтернатива на масовите форми.

Специално внимание е отделено на изясняване на теоретичните въпроси на винения туризъм във връзка с неговото развитие. На практика това е постигнато чрез съпоставяне на дефиниции на винения туризъм и изследване връзката между виното и гастрономията, културата и религията. Изяснена е концепцията за винения туризъм и винената дестинация, изразена чрез предложената от Гетц верига на стойностите при винения туризъм (фиг. 1.4). Отделено е внимание на ролята на винения тур и неговите елементи като част от винения маршрут и са приведени добри практики на винения туризъм на европейско и световно ниво. Чрез анкетно проучване сред български туристи е изведен профил на винения турист. Разработена е концепция за развитие на дестинация за винен туризъм „Долината на река Струма“ и е предложен модел за нейното устойчиво управление.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът е представил две студии и три доклада, които отразяват основни моменти от дисертационния труд. Студиите са обсъдени и одобрени на заседание на Катедра „МИО“ на Стопанския факултет при Югозападния университет и публикувани от Университетско издателство „Неофит Рилски“ през 2013 г. Докладите са изнесени

на специализирани научни форуми през периода 2010 – 2013 г. и са отпечатани в сборници с доклади на висши училища. Считам, че посочените печатни издания са достатъчно представителни, за да огласят постиженията на докторанта пред академичната общност и заинтересованите делови кръгове от практиката.

5. Оценка на автореферата.

Авторефератът достоверно възпроизвежда съдържанието на дисертационния труд. Подготвен е в обем от 44 страници печатан текст и е съставен от шест части. В тях са намерили отражение общата характеристика на дисертационния труд, неговата структура и съдържание, кратко изложение на труда, справка за приносите, списък с публикациите.

Авторефератът е логически издържан. Неговата композиция е добре премислена. Спазена е необходимата архитектура в разположението на текстовия материал и е обърнато достатъчно внимание на неговото пространствено структуриране. За по-голяма прегледност част трета на автореферата е структурирана в параграфи.

6. Оценка на научните и научно-приложните приноси.

Докторантът е изследвал задълбочено възможностите за устойчиво развитие на винения туризъм чрез моделиране на неговото управление с използването на специфичен методологически инструментариум, в резултат на което е генерирал нови знания и е изменил натрупания фонд от научни знания. По-конкретно неговите научни и научно приложни приноси могат да бъдат представени както следва:

1. Открити са спецификите в развитието на винения туризъм в световен мащаб, на ниво национална туристическа дестинация и на ниво микродестинация;
2. Установени са структурните елементи и е предложен модел за устойчиво управление на винена дестинация в България;
3. Адаптирана е методологията на ниво туристическа дестинация „По долината на река Струма“;
4. Предоставени са конкретни управленски решения за устойчиво развитие на винения туризъм за дестинация България с отчитане на предпочитанията на потребителите и необходимостта от постоянно продуктово обновление.

7. Критични бележки.

Въпреки безспорните достойнства на дисертационния труд в процеса на запознаването ми с него се натъкнах и на някои пропуски. Без да им отдавам особено значение ще посоча някои от тях:

1. Независимо от общото впечатление, че докторантът познава много добре практиката, в някои случаи се забелязва недостатъчна увереност в коментирането на литературните източници (с. 19-21; с. 29-30);

2. Макар и епизодично, на отделни места в дисертационния труд, текста е обременен с интерпретация на въпроси, които нямат непосредствено отношение към целите и задачите на провежданото от докторанта изследване (глава втора, точка първа и глава трета, точка втора);

3. В единични случаи се среща прекалено детайлизирано изложение, което раздробява текста и затруднява читателя в проследяването на основния замисъл на автора (с. 220; с. 225-227);

Направените критични бележки не са от такъв характер, че да оспорват приносите на докторанта. Дисертационният труд представлява оригинално и задълбочено научно изследване на значими проблеми. В него са намерили място всички по-съществени страни от областта на управлението на винения туризъм и винените дестинации, и устойчивото развитие. Докторантът ги конкретизира с факти, понятия, методи, обобщения и изводи, като изяснява какво да се съхрани от настоящето и как да се преодолеят несъответствията между новите факти и остарелите теоретични схващания. Според него поставянето, формулирането и решаването на проблемите на винения туризъм е индикатор за сериозни изменения в научното познание за постигането на устойчивост в управлението на винените дестинации. Не е нужно да доказваме, че всеки напредък в тази област се осъществява чрез преодоляване на противоречия между нови принципи и съществуващи теоретични схващания, а това в крайна сметка води до решаването на научни проблеми в туризма.

8. Заключение

Рецензираният дисертационен труд илюстрира по неоспорим начин, че кандидатът притежава задълбочени теоретични познания в областта на винения туризъм и способности за самостоятелни научни изследвания. Цялостната ми оценка на

труда, базирана на неговата актуалност, структура, съдържание и теоретични обобщения, ми дава основание да приема, че в него се съдържат предвидените в чл. 6 (3) на ЗРАСРБ и в чл. 27 (1) от ППЗРАСРБ научно-приложни резултати, които представляват **принос** в науката.

Това са и съображенията ми да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за **присъждане на Любов Кирилова Иванова** образователната и научна степен „**доктор**” по научна специалност „Икономика и управление” (Туризъм).

Благоевград, 18.06.2014 г.

Рецензент:

(проф. д-р Манол Рибов)